

s549(d)

K34/75 J.C. Maloka

b
1/9

10-16

Folklore, praises of animals, and proverbs
of Maloko's.

31 Dinonwane Ditheto

2. Ditheto 3. Dithai 4. Diema.

1 Ile e le nonwane, ba re xo be xo e-na le motse o mongwe
xomme kxosi ya motse owe e e-na le banenyana ba babedi, maina a
bona e le Thwane le Maae kxaitisadi ya bona e le Masilu, ka baka
leo mma bona ke Mmamaee.

2 Xomme masoxana le bathepa ba tswa xo ya xa kxethana, ba re
xe ba kxethana eo a ratawang ke Thwaane ya re xe Thwaane a re wa
kxetha kxaitisadi ya xaxe Masilu a xana a re Thwaane e re a kxethe
nna, ya re ka xoba e le ngwana wa kxosi xwa se be le wa bole ang
selo. Bathepa le masoxana ba kxethana xomme Thwaane a se kxethe.
Ba re xo ba boela xae ya re ka xoba ba e-ya xo thsela noka e
kxolo ba hwetsa noka e tletse. Xomme o mongwe le o mongwe a thsi-
disa eo a mo kxethileng, xomme Masulu a re Thwaane o tla thsidiswa
ke nna, eo Phuti ya Thwaane a thsela a sa thsidisi motho, Masilu
a swara Thwaane a re o wa mothsidisa. Ba re xe ba le xare xa
noka Masilu a lesa eola Thwaane, xomme a tsewa ke metse a ya a re
kwa fase kxole le manyoxo a bona sehlare a swarelela mudi xomme
Masilu a re xo bathepa le masoxana le re xe ka xae ba le butsiso
xore Thwaane o kae le re o ile xa makxolwaxe, xomme xe a fihla
ka xae ba mmotsisa xore na kxaitisadi ya xaxo e kae a re o ile xa
makxolo. Xa xo wa ileng a bolela bathepa le masoxana ka xoba
Masilu e be e le ngwana wa kxosi e le kxosi ya bona. Xomme ya re
ka xoba Masulu a bone Thwaane mo a kxakxetsweng a tsoxa e sa le
3 bosexo a ya fao Thwaane a kxakxetsweng xona, a fihla a ema ka
mono ntle a mo akomela a bina kosa a epela a re:

"Ahe-e-e-e, wena Thwaane e ya na e yee, e yana
o yee le le e yana e yeo; Thwaane ya Mmamaee
e yana e yee, e yana o e yee le le e yana e yee.
Thwaane ke ile thsang ke xo nke e yana e yee,
e yana o e le le e yana e yee, xoba e le wena
wa xana e yana e yee, e yana o e yee le le e yana
eyee".

Xomme Thwaane le yena a mo fetola ka xo epela a re:

"Ahe-e-e-e, wena Masilu e-yana e-yee, o yana o e-yee
le-le, e yana e-yee, Masilu a bo banyana e yana
e-yee, e yana o e-yee le-le e yana e-yee, uile
thsang ke xo nke e yana e-yee e yana o e yeele-le
e yana e-yee, xoba e le nna ka xana o yana e-yee
e yana o e-yee le-le e yana e-yee. Ka re motho
xa a tsee kxaityadi e yana e-yee e yana o e-yee le-le
e yana e-yee, kxaityadi ngwana Mmaxe e yana e-yee,
e yana o e-yee le-le e yana e-yee. Lehono hlapa
ke lala ka metsing, e yana e-yee o yana o e-yee le-le
e yana e-yee Masilu e be u tsibisa mma, e yana
e-yee e yana o e-yee le-le e yana e-yee xore
kxohlo e ya le noka e yana e-yee e yana o e-yee
le-le e yana o e-yee u re maseka ale a sepetse, e
yana e-yee, e yana o e-yee le-le e yana e-yee."

Xomme Masilu o tla no tsoxela e see bosexo a tla a bina a
epela ka ona mokxwa o, a re, letsatsi le lengwe a re Mma le Papa
ke tswa xo bona Thwaane, xa makxolo o re dumela o bile o nonne kudu
feela o re ba bolaya ke thsexo, a re u botse mma le papa ba
nthlabele pudi, yaba batswadi ba xaxe ba a thaba ba hlaba phooko,
xomme ba e apeya ba kxola leoto ba le beya ba re Masilu o tla
tsoxa o e ya xo fa kxaityadi ya xaxo xa makxolwaxo. Xomme Masilu
a tsoxa e sa le bosexo a tseyo leoto la pudi le molatsa, a tseyo
lengwane a tswa. Xomme a letsa lengwane a le letsa a thabile.
A fihla nokeng fao kxaityadi ya xaxe Thwaane a beng xona, a fihla
a akomela Thwaane a mo hwetsa ngwana wa batho a momalotse a
xwametswe. Masilu a okola dikxoxo a betsa ka xo Thwaane a re
tsee Thwaane a re a a topa tsa tsewa. Masilu a kxama boxobe a
kxama nama a ja, a tseyo lesapo a mmeletsa a re, o wa le swara
la tsewa ke metse. A thoma xo epela moxala a Masilu a re:

"Ahe-e-e-e, wena Thwaane, e yana e-yee,
 e yana o e-yee le-le e yana e-yee. Thwaane
 ke ile tshang ke xo nke yana e yana o e-yee le-le
 e yana e-yee, xoba le wena wa xana e yana e-yee, e yana
 o e-yee le-le e yana e yana e-yee le-le e yana e-yee,
 wa re motho xa nke kxaityadi e yana e-yee, e yana o e-yee
 le-le e yana e-yee, lehono hlapi o lala ka metseng e
 yana e-yee o lala o duma boroko". A epela a tswela
 pele byale ka mehla byale ka xe a ka a diie a epele.

6 Eitse xona mouwe motho ola e leng phuti ya Thwaane o feletse,
 o xwameletse. Xomme batswadi ba xaxe ba mmotsisa ba re u
 xwameletseng, a re, a, e, taba se, Masilu o diile byale le byale!
 A re re se ke ra bolela. Papaxe a tsoxa e sa le bosexo, Masilu
 a se a hlwa a tsoxa a ya a khuta moo morwaxe a mo laileng, yaba
 Mssulu o wa tswela a fihla dia byale ka mehleng, xe a tloxa
 mokxalabye ola le ena o a batamela a bitsa Thwaane a mmotsisa.
 Yaba o mo hlaloesetsa ditaba ka moka ke xe a re, xe re ka rema
 phate ra e lekeletsa ya tla ka fao o ka kxona xo e swara xe re
 xo nthsa ka mo? A re ka lentswana la xo fokola a re, e, xomme
 mokxalabye a ya a tsibisa ba bo Thwaane, xomme bona ba tseya
 mokxata le pitsana le maswe, le sedibelo sa makhura le bopi le
 mollo. Xe ba fihla ba tswela ba rerile phate e teleele xe ba e
 kxwathile xabotse, ba e swara ba e lekeletsa ka xo Thwaane a e
 swara ba mo nthsa ka yona.

7 Xe a tswetse kantle ba mo alela lexoxwa ba tutetsa makhura
 ba mo thoba, xomme ba apeswa boxobyana bya maswi bya motepana,
 ba mo lesa, a apeswa mokxata a rwabadiswa a re tuu. Xomme xe a
 khutsisitswe ba mo tsoxa ba mo pepula xomme ba ya xae e le bosexo
 ba sa bonwe ke motho xe ese babo Thwaane le babo Phuti ya Thwaane
 epele.

Ea fihla ba bea Thwaane ka ntlong le Papaxe, ba re papaxe
 Thwaane o a babya o bolawa ke mahlo. Batho ba iletswa xo tsena
 ka ntlong eo e dutsexo molwetsi, le xo ena Masilu ba re le se ke
 la tsena ka mo ntlong Papaxo o bolawa ke maahlo, xa a rate xe
 batho ba mmulela, eupa xwa tsena mmaxe Thwaane le babo motlabo wa
 Thwaane, xona fao Thwaane a okwa ka hlokomelo, a no nthswa xabotse
 a re xe a nonne ba nama ba re, Masilu rapa kosa xomme a rapa
 masoxana eitse xe e le ola Phuthi ya Thwaane o be a re ka senywa
 masexare a ye kutswi a ye xo bona Thwaane. Tsatsi leuwe la kosa
 8 xwa nyakwa mothepa wa kxonang xo boola, xo tlotsa le xo kama.
 Ya re xe kosa e biinwa yaba Thwaane o wa tlotswa o wa kangwa
 (beangwa) ya re mathapama xe a feditswe xo tlotswa, ya re mola
 kosa e swarane xo ethata lesoxana le taboxela xodimo kxankxa e
 e-ja boloko, nkxa e ja nkxawane! Lesoxana le betwa ke lerole,
 mothepa o mosehlana Thwaane ya mmameyee a tswa a tekumoxa byale ka
 lehlaka. Eitse xona mouwe batswadi ba Masilu e ba nyakile ngaka e
 dubetse sehlare sa xo bolaya ka sedibelong, ya re xe Thwaane
 a tswela mmaxe a tswa a tlaala byale ka xe e re o ya xo rufa
 Masilu ka sedibelo seo, a tlala a e ya kwa le kwa a fihla a se re,
 phunhlu! Xodimo xa hlooxo ya Masilu yaba Masilo o wa taboxa a
 re ka sebete kxasaxasaa! Ya nama yaba leho la Masilu. Siuwe
 ya mosela wa seripa (xo fela xa yona). Ka mehla xe xo fetswa
 nonwane ba re siuwe ya mosela wa seripa.

9 2. Ditheto, dibato le diphoofolo.

1. Nkwe. Nkwe nka be ke be tau soka nka be ke le Satsenwe.
Mmutlana wa morapa piitso.

2. Thsukudu, Makxale Mphatana Thsukudu ya xa Mpheteng ke
eme la se fete nna le hlola dillo le hlola bo-mmalena xo phalwa.

3. Nare moxatsa mmolaya nare tlola u siye sedibelo kxopo e mabusu maima motsumi a re sebolaye maroka mabe xa a tsene.

4. Phukuwe, phukuwe ke mpe dinama letlab ke ya mareneng, seyala sa phukuwe-tona setuma sele moabeng sa tswela ntle se ya rekwa se rekwa ka dingwe dikala.

Dinonyana.

1. Lexokobu, sexoxobane ke mothokwa motho wa xa ~~mapelwana~~ tsa xo tlala, hukubu motho wa maaka we tla.

2. Moxakabane, moxakabane a tloboko molata moapara-thaxa maxosi a sa e apare.

3. Masianoke, masianoke a selwana seaxa-ntlo ka bodutu mathaka ba tla ka xo tsena, seaxa-ntlo madibeng.

10 4. Maribisi (makxohlo) maribisi amaxakala manthsetla-pelo a lla bosexo ba re o moloi, masebare ba re o wa hlola! Ke tla ba ke lle neng. Makxohlo manyela phaxong mohla wa pula o nyela kae.

5. Mmalexodi nkxodi phupu ke buile ke tlile xo nthsa matsema motho wa xa metse mathata a bokone, metse maropola ntsweng. Mmaletswetswe la kabela.

6. Dithaxa. Thaxane tsa moxalakwana a moxale bosexo mabele xa di je di otlala modula feela.

Dinthsai.

1. Sehubudi sa nthai e tala nthai e tala moxanyetsi.

2. Nosi. Tseisa dira le molapo mphaxo wa dira kemetse. Bana ba kxosi ba alwa ba baka swa lexorong.

3. Serurubele (setsontsoku) serurubele sekotswana selo sa xa tladi ya photo sa xa tladi ya moxale se hweditse noka e tletse sa fihla sa akalala sa fihla sa ala dipheko.

11 Dihlare. Morula. Morula wa kxong dithata o kxona ke dithoka le patlana tsa basimanyana morewa bo ke xa laxa letseng le hana ba batho xa e sita ba ka keno tsea ke xanthesa morula towe o malohlanye o nthohlanya le bana ba ka bo Sekodi le bo Sekororo, o re ka thsemong wa rasa wa re mollwaneng wa ma semo wa rasa.

2. Mohlware. Mohlware molla diphatsa molla kxong tsa basadi.

3. Mosunkwane. Sesukwane sa kxatla khungwane mantla xa le sa mpona sea inama inama ya re ke moxwe a bona moxoxadi, mosunkwane sena thito ke lemoxetse ke basadi.

4. Torofoeye. Torofoeye ke madisa, madisa ntanyane more wa bo Selobalobi se mphile mosadi byare bo e-sa a nhlanamela.

Dimela.

1. Xa ke tsebe xore lera tse dibyang dibyalo re setse re boletse ka tsona.

Dinoka.

1. Mphoxodiba. Mphoxodiba moletsane noka ya kxatla a maite.

2. Moxabotse, noka e kxolo moxabotse a Ramaite.

3. Hlakaro ya xa Mphahlele, dithaba, lebopo ke la bo moraswi a Setsi.

12 2. Thaba ya xa thsehle e bone dibcno kxohlong xa Sefoxo le Majakwane.

3. Mmakxopana mmopane a badisa.

4. Moxoroxoro. Moxoroxoro motla ngope motla kxomo tsa bo Lesiba.

5. Moxosi. Moxosi thaba-makxolo thaba ya qihlora ka theko thaba nka be di rekwa nka be re reka moxosi.

Setimela. Setimela se tseya khang le pere, pere ya tloxa ya lala molatsa thsuthsu-makxale.

Mmotorokari. Kxomo ya mmoso ke koma moxala ke ditlhipi.

Dithai, le dihlaloso..

1. Thai-i-i sedibelo sehloka molomo, makhura se a tsere kae? (ke leta la kxoxo).

2. Thai-i-i-i lexe o ka sika le madiba o ka se kwe ngwana wa kubu a lla. Xa xo motho wa ka kwang namane e lla kateng xa mmaeyo.

3. Thai-i-i-i, ntlwana tsa mose xa di tsvalelwe, ke masoa a dinko. Xome ke tla re dii dinyepo di sekae.

Dinyepo. 1. Kxomo e thweu fihla mmala re ya xo tsena ka sefate ke letsatsi.

13 2. Matlapa poti matufudi mantswana mabetsa-kxole, ke mahlo xe a le telela xo fihla kxole. Mahlo xe a lebelela.

3. Kea xetswe ke Ramodise o axile motse thabeng ke re ke tsena ka rarela ke ditsebe.

4. Mpa ya piitsi themereme pitsana dikata ka xare, ke seexo xe seena le mabele.

5. Kxantswiro nong ka lla nong ya ma wibi a meso. Ke lebatl xa le bulwa e se bosexo.

6. Kxoropo kxomo tsaxa Tswitswa xolema dia tetekotsa. Ke dinawa xe di entswe.

Diema le dihlahoso tsa tsona.

1. Mohlatswana moralala naxa o nee Seralalelo. Ke xe o bona dikxo. o di etswa ka sefate di ya xo tseya mosadi.

2. Motho o se ke wa re rea ratana kudu o nore ke mo rata kudu, xe o bona u kwana le motho o se ke wa re rea ratana o nore ke ya mo rata, ka xore mohlomong ena xa a xo rate byale ka xe o mo rata.

3. Pitsa ya maano xa e apee xabedi. Motho wa maaka a ka se no hlwa a pholoswa ke maaka a xaxe.

14 4. Maaka a ja mmoledi. Motho wa bolelang maaka o tla ahlolwa ka ona.

5. Mannye a bo lethselele dilo o senya a homotje. Motho o mong o ka no bona xe a homotse wa re xa a setse selo e sere ke ena mosinyi.

6. Phatana hlalolwa xa e analele motho (xa e hlaxahle motho). Seo motho a se utswitseng seka se hlaxalele xo ena xape se ka se mo hurise.

7. Thutlwa o ile metse senwe mokxotla metseng ke wang. Motho o ile xa o utswi nkane o swerwe bohodung xape o ile xa o otswe nkane o letse motho.

8. Pitsa o ile xa se apee mesidi o tsere kae. hlaloso ya yona e sa le yona eyo, xa thutlwa.

9. Tau xa e baka le nkwe letsiboxo. Motho a ka se ke a tseya kxang le kxosi.

10. Moxolo e pelo pedi pelo ngwe nka ya serathana. Motho o moxolo xe a tletse pelo a fapane le ngwana ena

15 xa a swanela xo nama a tlaelela pelo ruri e ka kxona a ne a busetsa pelo moraxo a nexane ka boxolo a fitsise ditaba.

11. Moxadikane o se mpeole. Motho wa sa nthateeng a se ke a tsena tabeng tsa ka a ka di senya.

12. Tlou tswala ke kxenepe sexolwane xa se e tswale. Kxosi xe e sala e tswalwa ka lapeng le lexolo xo se na motho bo-Rangwane e ba nyake xo mo amoxa boxosi.

13. Saxo la moeng le lea ke monye xae. Motho xe a ctetse xe a tla eketla o tla re mola a l ela a re o wa tloxa a dudisa ke monye lwapa.

14. Xokubiyana xa ka maamoxele maamoxela dilo tsa batho. Bana motho eo a fapanthisang batho le malwapa a bo bona a ba isa ka xabo.

15. Phudu di ke eme nosi phala di eme sekxobo ko. Bana xe motho a bolela nnete xonne batho ba mo thikele ka xo emelelana.

16 16. Siio e se ke leno e le lato mongwe ba re xe ba sexa o sexe taba e mpe e se ke ya rotora ka ngwana walo le wena o kxone xo bolela xe ba bolela.

17. Sekhukhune se bona ke sobataladi. Motho a ka diya taba e mpe a re xa a bonwe e sere o bonwa ke x eo ena a sa mmoneng.

18. Modudi o tee nka molaledi. Motho xe a dutse fao a leng nosi a sa bonwe a ka no bona ntho e ngwe le e ngwe eka o laletse.

19. Se se lemetsexo xo xora se monwanyana o nkxopyana. Motho eo a tlaetseng xo fiwa pelo ya xaxe e dula ka kholofelo ka mehla.

20. Monyana di sa tloxanang melodi xa di ise xo tee. Batho xe ba sese ba lakana ba tloxana ka kax polelo ba ka se ke ba isa xo tee polelong.

END 5 540